

RITURI APOTROPAICE ÎMPOTRIVA FURTUNII ȘI GRINDINEI LA ROMÂNII DIN BUCOVINA

Antonie Moisei

În cadrul sistemului de obiceiuri agrare legate de invocarea sau oprirea ploilor (mai numite încă și obiceiuri pluviale), cele orientate spre protecția ogoarelor împotriva furtunilor și a grindinei apar foarte frecvent în practica rituală cotidiană a țaranului. Ele nu au fascinația și spectaculozitatea caloianului, paparudei, precum și a altor rituri cu caracter colectiv, dar concură cu ele prin siguranța insuflată plugarului în vederea ocrotirii lui în fața cataclismelor atmosferice. Alcătuind o multitudine, la prima vedere lipsită de sistem, riturile apotropaice împotriva furtunii și grindinei pot fi clasificate în felul următor: a) aprinderea lumânării pe timp de furtună, grindină și alte cataclisme atmosferice; b) rituri care se reduc la scoaterea în curte a unor anumite obiecte; c) rituri de afumare; d) acțiuni practicate în timpul primului tunet.

Material important în acest domeniu a fost cules în urma expedițiilor etnografice efectuate cu ajutorul membrilor cercului științific studentesc „Etnos”, care activează în cadrul Catedrei de etnologie, istorie antică și medievală a Universității Naționale „I. Fedkovici” din Cernăuți în satele românești mixte (Corcești) din regiunea Cernăuți¹ și în satele ucrainene

¹ Material cules în cadrul expediției organizate de autor în satele românești din regiunea Cernăuți, păstrat la muzeul etnografic al Facultății de Istorie, Politologie și Relații Internaționale a Universității Naționale „Iuri Fedkovici” din Cernăuți. – 2005-2006 (MCCESRC 2005-2006). – 1. s. Colinecăuți, raionul Hotin: informator Habulea Elisaveta, n. 1935; Habulea Eufrosinia, n. 1938; Boico Alexandru, n. 1952; Nastas Nicolai, n. 1928; 2. s. Corcești, raionul Hliboca: inf. Savciuc Maria, n. 1931; Luț Magdalena, n. 1922; 3. s. Tărăsăuți, raionul Noua Sulița: inf. Ștepu Anna, n. 1935; Moisei Eugen, n. 1927; Moisei Liuba, n. 1933; 4. s. Iordănești, raionul Hliboca: inf. Șcrobaneți Vasile, n. 1935; 5. s. Krasnoilsk, raionul Storojineț: inf. Iliuț Saveta, n. 1944; 6. s. Priprutie (Lehuceni), raionul

Dărmănești și Măriștea Mare, din actualul județ Suceava¹. Concomitent, în scopul efectuării cercetărilor comparate, a fost colectat material respectiv în satele cu populație ucraineană din regiunea Cernăuți și regiunile învecinate, culese cu ajutorul studenților, în cadrul concursului de lucrări științifice pe tema în cauză².

Unul dintre cele mai răspândite obiceiuri, purtător al semanticii de „ardere (incinerare) a pericolului”, e cel de a aprinde o lumânare sfințită pe timp de furtună, grindină sau alte cataclisme naturale, scoaterea ei în curte etc. Motivul focului la românii din Bucovina apare nemijlocit prin aprinderea unei lumânări sfințite la Paști (Iordănești, românii din satele Camena, Mihalcea; Corcești, Crasna, Mahala, Marșinți, Priprutie - Lehuceni, Tărăsăuți regiunea Cernăuți - Ucraina, Broșteni, Valea Seacă, Sf. Ilie, Comănești, Siret județul Suceava - România)³. Izvoarele prezente

Noua Sulița: inf. stud. A. Bușila; 7. s. Bălceauți, raionul Noua Sulița: inf. stud. R. Cazac; 8. s. Stălinești, raionul Noua Sulița: inf. Rurac Nina, n. 1928; Jaloba Raisa, n. 1935.

¹ Material cules în cadrul expediției etnografice organizate de autor în satele ucrainene din jud. Suceava, păstrat la muzeul etnografic al Facultății de Istorie, Politologie și Relații Internaționale a Universității Naționale „Iuri Fedkoviți” din Cernăuți. – 2006 (MCCEESUS 2006). – 1. s. Dărmănești: inf. Chidoveți Vasile, n. 1930; Perghinschii Vasile, n. 1939; Filipescu Maria, n. 1929; Bejenar Anna, n. 1933; Scutariu Cornelia, n. 1956; 2. s. Măriștea Mare: inf. Cozariuc Victor, n. 1934; Chidoveți Maria, n. 1926; Bileac Volodimir, n. 1922; Oleciuc Ilaria, n. 1929.

² Materiale culese în cadrul concursului de lucrări științifice studențești pe tema „Obiceiurile pluviale ale populației din Ucraina”, care se păstrează la muzeul etnografic al Facultății de Istorie, Politologie și Relații Internaționale a Universității Naționale „Iuri Fedkoviți” din Cernăuți. – 2006 (MCCCLSS 2006). – **reg. Cernăuți**: 1. orașul Storojineț: inf. Buz Dimitrie, n. 1936; 2. s. Banăliv-Pidghirnâi, raionul Storojineț: inf. Boiciuc Veronica, n. 1926; 3. s. Ivanivți, raionul Chelmenți: inf. Crohmaliuc Eugenia, n. 1928; 4. s. Balamutivka, raionul Zastavna: inf. stud. T. Goșovsica; 5. s. Zveniaticiv, raionul Zastavna: inf. Smutneac Caterina, n. 1925; Vasilovici Natalia, n. 1940; 6. s. Costrijiuca, raionul Zastavna: inf. Barălicinco Liuba, n. 1957; 7. s. Stăuceni, raionul Hotin: inf. stud. G. Nichiforiuc; 8. s. Șipinți, raionul Chițmani: inf. stud. D. Ciuciko; 9. s. Toporivți, raionul Noua Sulița: inf. stud. A. Robuliac; 10. s. Beregomet, raionul Vijnița: inf. Boico Vasilina, n. 1939; 11. s. Milievo, raionul Vijnița: inf. stud. N. Slavnâci; **reg. Ivano-Frankovsk**: 12. s. Biloberizka: inf. Șcribleac Anna, n. 1928; 13. s. Velika Kameanka: inf. stud. M. Ivanișin; 14. s. Starâi Gvizdeți: inf. stud. I. Haruc; 15. s. Luka: inf. Dutciac Anna, n. 1929; **reg. Ternopol**: 16. s. Dobrovlianâ: inf. stud. N. Monici; 17. s. Dorogăcivka: inf. stud. I. Viitășin; 18. s. Zelenâi Gai: inf. Cepili Anna, n. 1924; 19. s. Strilkivți: inf. stud. O. Căcian.

³ T. Gherman, *Metereologia populară. Observări, credințe și obiceiuri*, București, Paideia, 2002, p. 93; A. Gorovei, *Credințe și superstiții ale poporului român*, ediție îngrijită de

demonstrează că, în unele sate românești, concomitent cu lumânări sfințite la Paști, erau folosite și lumânări sfințite la Bobotează (Iordânești), Stretenie (Corcești, Crasna). În Corcești, sat mixt român-ucrainean, lumânarea din ceară curată, sfințită la Stretenie (numită în popor *gromniță*), a primit denumirea de *gruniță*. Credeau că ea capătă putere în al șaptelea an după sfințire¹. Obiceiul de a sfinți lumânările împotriva grindinei la Stretenie, ca și numele lor, s-au transmis probabil de la vecinii ucraineni, la care acest obicei e foarte răspândit (Beregomet, Milievo, Kostrijivka, Ivanivți, Koniatân, Galița, Storojineț - reg. Cernăuți, Luka, Velika Kamianka – reg. Ivano-Frankovsk, Strilkivți, Dorogăcivka, Zelenâi Gai – reg. Ternopol)².

Românii bucovineni credeau că aprinderea lumânării sfințite pe timp de furtună are puterea de a alunga dracul, care se ascunde, în opinia lor, în casă și atrage fulgerul spre ea³. Uneori lumânarea e așezată în fața icoanelor (Sf. Ilie - Comănești), pe pervaz⁴, se înconjură cu ea gospodăria etc. Pentru amplificarea efectului ocrotitor, în unele localități, o dată cu lumânarea era folosită tămâie, verdeață, se rosteau rugăciuni sau descântece. În orașul Siret, alături de lumânare puneau un cuțit cu ascuțișul în sus, sfințit și el la Paști, afumau cu fum de verdeață sau tămâie⁵. A fost fixat și un descântec împotriva grindinei: „Fugi ploaie / Călătoare, / Că te-ajunge / Sfântul Soare / C-un mai, / C-un pai, / Cu sabia / Lui Mihai, / Cu cuțitul / Omului, / Taie

I. Datcu, București, Editura „Grai și suflet – Cultura națională”, 1995, p. 124; S.Fl. Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, ediție îngrijită și introducere de I. Datcu, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2001, vol. III., p. 62; *Monografia comunei Valea-Seacă. Județul Câmpulung* întocmită de D. Timu, Câmpulung-Moldovenesc, Școala Română, 1939, p. 60; Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, ediție îngrijită de V. Durnea, București, Editura Saeculum I.O., 1998, vol. II, p. 158.

¹ MCCESRC 2005-2006. – N. 2, 4-5.

² MCCCLȘS 2006. – N. 1, 3, 6, 10, 11, 13, 15, 17, 18, 18; I.G. Cehovski, *Народний календар Галиці над Дністром*, în vol. S.V. Pivovarov, I.G. Cehovski, *На Дністрі, на «Україне Галицької» (матеріали та дослідження Дністровської археолого-етнографічної експедиції ЧДУ в с. Галиця Сокирянського району Чернівецької області)*, Cernăuți, 2000, p. 101.

³ Gherman, *op.cit.*, p. 93.

⁴ Marian, *op.cit.*, p. 62; A. Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea: Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, București, Editura Minerva, 1976, p. 32.

⁵ Gorovei, *op.cit.*, p. 124; Niculiță-Voronca, *op.cit.*, p. 158.

capul / Domnului!...”¹ Lumânarea aprinsă, obiectele folosite pentru amplificarea efectului protector, textul descântecului ne permit să descoperim semantica obiceiului – „afectarea”, „arderea” pericolului.

Lumânări speciale, sfințite contra grindinei, erau răspândite și la alte popoare din Europa. Ele erau sfințite în ziua de Chandeleur, la francezi, de Stretene – la polonezi, cehi, slovaci, slavii de răsărit, Sf. Pavel și Ioan – la austrieci („lumânările timpului” – *Wetterkerzen*)², Sf. Varvara – la populația slavă din ținutul Plovdiv etc. Răspândită, la slavii răsăriteni, era de asemeni și lumânarea „de joi”³. Această lumânare posedă proprietăți apotropaice: ea ocrotea de boli, epidemii, fulger și grindină oameni, animale, gospodării. Cu lumânarea se pârlea părul copiilor, ca aceștia să nu se teamă de tunet, făceau cu ea cruce pe ușile casei sau, în timpul grindinei, pentru a ocroti casa de duhurile rele (polonezi). Ceara care cădea din lumânări era strânsă și amestecată cu semințe de în – această soluție trebuia să apere semănăturile de furtuni (cehi, slovaci)⁴ etc.

Spre deosebire de riturile efectuate cu scopul „îmblânzirii” pericolului (a norilor de furtună, vântului puternic etc.), specifice practicii grindinarilor (scoterea mesei rituale etc.), obiceiul de scoatere în curte a obiectelor rituale (de obicei apaținând stihiei focului) aveau ca scop „înspăimântarea” pericolului. De cele mai multe ori, populația română din Bucovina scotea în curte cociorva, lopata de dat pâinea în cuptor, mătura, cârligul, sapa, securea, cuțitul etc. În baza acestor acțiuni stă încercarea de orientare a pericolului în direcția obiectelor specifice care ar trebui să atragă asupra lor atacul dușmanului potențial, distrăgându-l de la obiectul ocrotit. Conform semanticii lor, aceste obiecte pot fi împărțite în două grupe: 1) cele ce se referă la stihia focului (seceta) și sunt concepute ca legătură magică: a prăji, a coace – „a arde pericolul”; 2) obiecte ascuțite care sparg și taie, împrumutate cu semantica „a pricinui pagubă, a da lovitură” pericolului.

¹ Fochi, *op.cit.*, p. 32.

² L.V. Pokrovskaja, *Народы Франции // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. XIX – начало XX в. Весенние праздники*, Moscova, Nauka, 1977, p. 30; O.A. Ganțkaia, *Поляки // Календарные обычаи...*, p. 207; N.N. Grațianskaia, *Чехи и словаки // Календарные обычаи...*, p. 221; *Славянские древности. Этнолингвистический словарь под ред. Н.И.Толстого*, Moscova, 1995, vol. 1, p. 536-537; N.M. Listova, *Астрийцы // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. XIX – начало XX в. Летне-осенние праздники*, Moscova, Nauka, 1978, p. 147.

³ *Славянские древности ...*, p. 289, 536-537.

⁴ Ganțkaia, *op.cit.*, p. 207; Grațianskaia, *op.cit.*, p. 221.

Printre obiectele rituale din prima grupă, folosite de populația românească din Bucovina, vom evedenția cociorva (Corcești, Marșinți, Priprutie, Tărăsăuți, Mahala, Colincăuți, Vatra Moldoviței), lopata de dat pâinea în cuptor (Iordănești, Corcești, Bălcăuți, Mahala, Priprutie, Colincăuți, Vatra Moldoviței), cârligul, mătura (Vatra Moldoviței)¹ etc. În unele localități din Bucovina, în curte puneau în cruce cociorva și lopata de dat pâinea în cuptor (Corcești, Bălcăuți, Priprutie, Mahala) sau chiar aruncau pe timp de ploaie cociorva, lopata și mătura (Vatra Moldoviței). În unele cazuri puteau fi încrucișate două bețe. De exemplu, înainte de ploaie sau pe timp de ploaie copiii încrucișau două bețe și pronunțau: „Două bețe-n cruce / Ploaia se duce” (Bălcăuți)². Semantica încrucișării, în magia populară, conform opiniei Elenei Levkievskaja, e determinată de simbolica universală a crucii ca unul dintre simbolurile principale ale culturii creștine, conform căreia semnul crucii, precum și crucea luată separat poartă un sens vădit ocrotitor, care gonește și distruge răul prin forța lui Iisus Hristos răstignit pe cruce. Încrucișarea, în cultura tradițională, e înfăptuită nu numai canonic, ci și de către mireni (cu piciorul, lopata, creangă de salcie, aluat etc.)³.

Obiceiuri la baza cărora stă aruncarea în curte a obiectelor rituale cu scop ocrotitor sunt răspândite și la ucraineni. În mod analog, era scoasă din casă cociorva și lopata de dat pâinea în cuptor (Vijenka, Milievo, Kostrijivka, Iablunâtea, Storojineț, Baniliv-Pidghirnâi - regiunea Cernăuți, Măriștea Mare și Dărmănești - jud. Suceava); în unele sate ele erau așezate în cruce (Beregomet, Ivanivți, Toporivți, Kâseliți - reg. Cernăuți, Luka - reg. Ivano-Frankovsk, Dorogăcivka, Zelenâi Gai - reg. Ternopol)⁴. Ritul aruncării lopeții de dat în cuptor e considerat de N.I. Tolstoi panslav, păstrat încă în multe raioane ale regiunii Cernigov, Jitomir, Gomel, Rivne și Brest⁵.

¹ MCCESRC 2005-2006. – N. 1, 2, 3, 4, 6, 7; *Населення Буковини / Переклад з німецької Ф. Андрійця, А. Квасецького, Сernăuți, 2000, p. 53; Gherman, op.cit., p. 128-129; Niculiță-Voronca, op.cit., p. 158-159; Gorovei, op.cit., p. 199.*

² MCCESRC 2005-2006. – N. 2, 6, 7; Gorovei, op.cit., p. 199; Niculiță-Voronca, op.cit., p. 158; Gherman, op.cit., p. 128-129.

³ E.E. Levkievskaja, *Славянский оберег. Семантика и структура*, Moscova, Indrik, 2002, p. 49.

⁴ MCCCLȘS 2006. – N. 1-3, 6, 9-11, 15, 17, 18; MCCESUS 2006. – N. 1-2; I. Vorotniak, *Семантика обрядів метеорологічної магії у сільського населення Буковини XIX – початку XX ст. // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології та етнології: Збірник наукових праць, Сernăuți, Prut, 2006, vol. 1 (21), p. 140.*

⁵ N.I. Tolstoi, *Очерки славянского язычества*, Moscova, Indrik, 2003, p. 131, 146.

În reg. Lvov, de exemplu, pentru alungarea norilor, mătura și cociorva erau aruncate pe acoperiș. Astfel de obiceiuri existau și la popoarele din fosta Iugoslavie¹.

Printre obiectele ascuțite, des folosite de populația românească din Bucovina, erau cele de fier: securea aruncată în curte sau îngropată în pământ cu tăișul afară – „pentru a dezbinda grindina în două și a o îngropa în pământ” (Iordănești, Marșinți, Tărăsăuți - reg. Cernăuți, Broșteni, Vatra Moldoviței - jud. Suceava), cuțit împlântat în pământ – pentru a bara drumul primejdiei prin „țintuirea” primejdiei (Iordănești, Marșinți - reg. Cernăuți), greblă, sapă (Colincăuți)² și alte obiecte. În afară de obiceiuri pasive, la românii din Bucovina existau și acțiuni de protecție active: tăiau în cruce norii negri cu ascuțișul securei³. Acest obicei era specific și altor regiuni din Moldova istorică (Botoșani, Neamț)⁴.

Aruncarea în curte a obiectelor cu care poți tăia ceva cu ascuțișul către cer în amenințarea norilor de furtună e folosită pe larg și de vecinii ucraineni. Ei de asemeni îngropau în pământ securea (Beregomet, Zveniaciv, Storojineț, Baniliv-Pidgirnâi - reg. Cernăuți, Biloberizka, Luka - reg. Ivano-Frankivsk, Zelenâi Gai - reg. Ternopol, Mărițea Mare, Dărmănești - jud. Suceava), cuțitul (Ivanivți, Zveniaciv - reg. Cernăuți), sapa (Dărmănești), lopățica de fier (Beregomet), coasa etc. De exemplu, coasa era înfiptă în pământ la răscrucea drumurilor, cu lama orientată în direcția norilor⁵. Obiceiul de a arunca obiecte de fier ascuțite cu lama în sus pentru tăierea norului de ploaie era cunoscut de bulgari, sârbi, polonezi, ruși și sloveni⁶. În afară de aceasta, sârbii, slovenii și slovacii foloseau furca pentru a se apăra de grindină: ei amenințau cu furca norii purtători de

¹ *Славянские древности ...*, p. 310; M.S. Kașuba, *Народы Югославии // Календарные обычаи... Летне-осенние праздники*, p. 201.

² MCCESRC 2005-2006. – N. 1, 3, 4; Gorovei, *op.cit.*, p. 106, 199, 235; Niculiță-Voronca, *op.cit.*, p. 159; Gherman, *op.cit.*, p. 128-129; P. Herescu, *Superstiții*, „Șezătoarea”, an III, 1894-1895, vol. II, p. 49-50; M. Lupescu, *Superstiții*, „Șezătoarea”, an I, 1892, p. 125-128; *Monografia...*

³ Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, Cernăuți, Tipografia Isidor Wiegler, 1903, p. 806.

⁴ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsurile la chestionarele Atlasului Etnografic Român. IV. Moldova*, București, Editura enciclopedică, 2004, p. 347-349, 405-406.

⁵ MCCCLȘS 2006. – N. 1-3, 5, 10, 12, 15, 18; MCCEESUS 2006. – N. 1-2; Vorotniak, *op.cit.*, p. 140.

⁶ Kașuba, *op.cit.*, p. 201; Tolstoi, *op.cit.*, p. 131, 146.

grindină, o puneau apoi în cruce dinaintea pragului casei sau, pur și simplu, o scoteau în curte¹.

În afară de lucruri ascuțite, românii bucovineni scoteau în curte tei sfințit (Corcești), prosop sfințit la Paști (Marșinți, Priprutie)² etc. Acțiuni rituale cu obiecte sfințite sunt foarte răspândite și la ucrainenii: scoaterea coșului pascal cu lumânare, ștergar și cuțit așezat cu lama în sus (Beregomet), prosop sfințit la Paști (Stăuceni - reg. Cernăuți, Strilchivți - reg. Ternopol), crengi de salcie (sfințite la Duminica Mare sau cu o săptămână înainte de Paști) (Beregomet, Balamutivka, Kostrijivka, Stăuceni, Șipinți, Banilov-Pidgirnâi - reg. Cernăuți, Velâka Kamianka, Starâi Gvizveți - reg. Ivano-Frankovsk, Strilchivți, Dobrovlianî, Dorogâcivka, Zelenâi Gai - reg. Ternopol)³.

Încă o confirmare expresivă a legăturii magice cuptor-secetă e găsită în ritul afumării protectoare, orientate spre alungarea primejdiei printr-un miros țipător, înecăcios sau prin fum, de asemeni prin fum de obiecte sau plante sfințite. O deosebită forță apotropaică se leagă de cultul salciei, foarte răspândit în Bucovina și asociat cu Săptămâna Mare – arderea crenguțelor de salcie sfințite și a altor plante. Aici avem prezența contrapunerii foc-apă: prin intermediul focului – mijloc de invocare a secetei sau de oprire a ploii – de a arde elemente (în cazul dat, salcie sfințită) asociate cu stihia apei. Cel mai des întâlnit element de ardere și afumare în scop protector împotriva grindinei, furtunei și altor cataclisme naturale erau rămurelele și mâțișorii de salcie, sfințite de obicei în Duminica Mare (Iordănești, Corcești, Crasna, Mahala, Ropcea, Vatra Moldoviței, Gura Humorului, Ilișești, Liuzi, Mihoveni, Siret, Straja). În unele localități erau arse și alte specii de plante: tei sfințit (Broscăuți, Vatra Moldoviței, Corcești, Crasna, Mihoveni), busuioc asfințit de Bobotează (Valea Seacă), crenguțe de mesteacăn și frasin sfințite la Duminica Mare (Corcești)⁴ etc. În aceleași scopuri, populația românească din Bucovina folosea pentru afumarea protectoare tămâia, având, în tradiția populară, calități apotropaice cu caracter universal și

¹ *Славянские древности ...*, p. 371.

² MCCESRC 2005-2006. – N. 2, 6.

³ MCCCLSS 2006. – N. 2, 4, 6-8, 10, 13, 14, 16-19.

⁴ MCCESRC 2005-2006. – N. 2, 4, 5; *Monografia comunei Valea-Seacă ...*, p. 60; D. Dan, *Credințe populare bucovinene*, „Gazeta Bucovinei”, 1895, № 12, p. 1-2; Gherman, *op.cit.*, p. 128-129; Gorovei, *op.cit.*, p. 88; Marian, *op.cit.*, p. 184-186; Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 159; T. Pamfile, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, ediție și introducere de I. Datcu, București, Editura Saeculum I.O., 2005, p. 21.

funcții profilactice (Valea Seacă, Capul Codrului, Comănești, Sf. Ilie, Sf. Onofrei)¹. Totodată, tămâia, în unele localități, era sfințită în biserică: de obicei la Paști (Siret) sau la Duminica Mare (Mihoveni)². În unele sate, în scop de protecție împotriva cataclismelor naturale se putea afuma cu fum de plante și tămâie sfințită, fapt care era menit să amplifice efectul protector (Mihoveni)³. După cum consideră Elena Levkieskaia, afumarea spațiului ocrotit cu tămâie e o metodă de înlocuire a pericolului, atunci spațiul se completează cu o substanță (sau fum din ea), incompatibilă cu aflarea în acel loc a oricărui rău⁴. În afară de tămâie, pentru a se apăra de furtună, românii din Bucovina afumau gospodăriile cu fum de încărcătură de armă (alcătuită din zdrențe și hârtie) cu care împușcau în timpul sfințirii apei la Bobotează. Cu această încărcătură aprinsă trebuia să vină acasă și să înconjoare gospodăria⁵. În unele localități bucovinene, pasca și ouăle înpiștrite la Paști deveneau adeseori obiecte pentru afumare rituală⁶.

Vom evedenția faptul că crenguțele de plante sfințite figurează nu numai în ritualul de afumare, dar și în alte obiceiuri de oprire și respingere a cataclismelor naturale. De regulă, în scop protector, crenguțele de plante sfințite (salcie, tei etc.) erau păstrate sub streșină (Ropcea, Pârtești)⁷, se înfrumuseța cu ele casa (Straja), la Crasna ele erau puse în acea parte a casei de unde se apropia furtuna sau norii cu grindină⁸. Locuitorii satului Roșa, care este astăzi o parte a orașului Cernăuți, foloseau în scop protector iarbatunului (*Sempervivum L. Hauswurz*), păstrată în lădițe pe acoperișul casei⁹.

Crenguțe sfințite ale diferitelor plante figurează în acțiuni rituale cu scop de respingere a grindinei, furtunii, fulgerului etc. De exemplu, au fost fixate obiceiuri în cadrul cărora norii negri care se apropiau de sat erau amenințați cu crengi de tei sau salcie sfințite la Duminica Mare (Broscăuți, Vatra Moldoviței)¹⁰. Totodată, această acțiune trebuia realizată până la

¹ Marian, *op.cit.*, p. 62; *Monografia comunei Valea-Seacă...*, p. 60.

² Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 158-159.

³ Marian, *op.cit.*, p. 184-186.

⁴ Levkieskaia, *op.cit.*, p. 150.

⁵ Gherman, *op.cit.*, p. 93.

⁶ Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 158.

⁷ Dan, *op.cit.*, p. 1-2; Gorovei, *op.cit.*, p. 88; Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 159.

⁸ MCCESRC 2005-2006. – N. 5; Gorovei, *op.cit.*, p. 274.

⁹ Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 159-160.

¹⁰ Gherman, *op.cit.*, p. 128-129; Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 159; Pamfile, *op.cit.*, p. 21.

momentul trecerii norilor cu grindină de hotarul satului. Sunt cunoscute cazuri când în curte erau aruncate crengi de tei aprinse (Broscăuți)¹, de asemeni se împlântau în toate unghiurile ogorului însămnăntat crengi de plante sfințite. În acest caz, putem vorbi despre motivul „îngrădirii” spațiului ocrotit, figurând des în riturile protectoare împotriva dăunătorilor și în medicina populară a populației românești din Bucovina.

Acțiuni analoge întâlnim și la alte popoare din Europa. De pildă, rușii credeau că crenguțele aruncate asupra vântului alungă furtuna, aruncate în foc – îl împlânzesc, sădite în câmp - ocrotesc semănăturile (reg. Tambov). Bielorușii, când era grindină, puneau o bucățică de crenguță sfințită pe pervaz (reg. Vitebsk); în Carpați, pe timp de furtună rupeau creanga sfințită și o ardeau în cuptor; polonezii ardeau crengi de salcie, uneori le puneau pe pervaz. Acțiuni asemănătoare pe timp de uragan și vijelie sunt întâlnite și la cehi, slovaci și slavii de sud. Bulgarii și croații de asemeni ardeau răchită sfințită. La sârbi și polonezi, din salcie sfințită făceau o cruce și o înfigeau pe ogor pentru a ocroti roadele de grindină². Se deosebește doar specia plantelor folosite în riturile pluviale: crengi de păducel în dimineața de 1 mai, de nuc, de asemeni usturoi - la francezi³, crengi de palmier și măslin la populația din orașul Garrovillas (provincia Caseres)⁴, ramură de măslin la italieni⁵, salcie la nemți și austrieci⁶, tei la populația din orașul Sambec (Brabantul de Nord)⁷, boabe de grâu la austrieci și unguri⁸ etc.

Din ultimul subgrup fac parte acțiuni rituale ale populației românești din Bucovina practicate în timpul primului tunet de primăvară și care, conform imaginației populare, asigurau sănătatea oamenilor. Cel mai răspândit era obiceiul de a se lovi în cap de trei ori, ușor, în timpul primului tunet cu ceva de fier, piatră sau cu un fluier, rostind cuvintele: „Tunetul ca

¹ Niculiță-Voronca, *op.cit.*, vol. 2, p. 159.

² *Славянские древности...*, p. 334.

³ Pokrovskaja, *op.cit.*, p. 44; L.V. Pokrovskaja, *Народы Франции // Календарные обычаи... Летне-осенние праздники*, p. 22-23, 26.

⁴ S.I. Serov, *Народы пиренейского полуострова // Календарные обычаи... Весенние праздники*, 1977, p. 63.

⁵ Krasnovskaia, *Итальянцы // Календарные обычаи... Весенние праздники*, p. 24.

⁶ Listova, *op.cit.*, p. 173; T.D. Filimonova, *Немцы // Календарные обычаи... Весенние праздники*, p. 150-151.

⁷ M.I. Reșina, *Народы Бельгии и Нидерландов // Календарные обычаи... Летне-осенние осенние праздники*, p. 59.

⁸ T. Dömötör, *Венгры // Календарные обычаи... Весенние праздники*, p. 197; Listova, *op.cit.*, p. 173.

ciurul, / Capul ca fierul” (Broșteni)¹. E necesar să amintim un șir întreg de interdicții legate de tunet și fulger. Se credea că, atunci când fulgeră, nu poți să te ascunzi sub un copac mare, fiindcă acolo se ascunde Necuratul urmărit de Dumnezeu, care aruncă în el cu fulgerul. Acest motiv a servit la apariția unor tabu-uri: „când tună și fulgeră nu se poate să stai la fereastră, căci poți fi lovit de fulger”, „pe timp de ploaie puternică să nu lași ferestrele deschise, că te lovește fulgerul” (Tătăruși), „când tună și fulgeră nu se ține în casă mâța sau câinele, deoarece diavolul se ascunde în ele” (Broșteni), „trebuie închise ușile, ferestrele și cahla, ca Necuratul să nu intre în casă” etc. De aici provine și obiceiul ca, pe timp de secetă, să se verse apa peste câine (Găinești)².

Întregul complex de obiceiuri cotidiene era practicat nu numai în timpul vijeliei sau apariției norilor de ploaie, ci și ca ritual cu caracter profilactic, uzitate fără fixare la o anumită dată calendaristică sau la rituri care erau parte componentă a ciclului calendaristic agrar. Acest fapt e confirmat de caracterul sistematic a obiceiurilor legate de unul dintre cele mai importante elemente ale vieții agricultorilor. În ajutorul acestei afirmații poate fi adus faptul provenienței precreștine a acestor obiceiuri, care, timp de veacuri, au reușit să ocupe în calendarul agrar o poziție corespunzătoare necesității lor funcționale.

¹ Gorovei, *op.cit.*, p. 237; Lupescu, *op.cit.*, 126.

² Gorovei, *op.cit.*, p. 80-81, 86; 199, 272.